

DOOR HET BOS

de bomen leren kennen

Dag allemaal. Gisteren was echt een superleuke dag. Samen met mijn beste vrienden Camila en José heb ik uren in de bomen geklommen. Ik kan me geen betere speeltuin voorstellen dan het bos. Weten jullie nog waar ik woon? Kinderen laten raden. Juist ja, in het Amazonewoud in Bolivia.

Het gigantische bos is een plek waar jullie gemakkelijk verloren zouden lopen. Gelukkig kennen wij hier goed onze weg. En als je komt, zal mijn papa je rondleiden, want hij is hier lokale gids.

Een bos kenmerkt zich natuurlijk door de hoeveelheid aan bomen en planten. Dat is bij ons niet anders. Integendeel. In het Amazonewoud vind je meer dan de helft van alle plantensoorten op de wereld terug. Je vindt bij ons zo'n 40 000 plantensoorten en 16 000 verschillende boomsoorten. Dat is ontzettend veel. Door het vochtige en warme weer kunnen de bomen en planten hier extra goed groeien. Ze zijn dan ook erg belangrijk voor ons.

Sommige planten gebruiken we bijvoorbeeld als medicijn, om te genezen van een buikgriep of wanneer we koorts hebben. Van de copaiba-boom, een loofboom, halen we sap dat we gebruiken als medicijn, maar ook voor bijvoorbeeld shampoo. Van de asaiboom, een palmboom, halen we asaibesjes. Daar maken we heerlijk sap van dat ons veel energie geeft. De bladeren van palmbomen drogen we om er draden van te maken. Met die draden maken we hoeden. Maar dat is niet de enige reden waarom het bos en de bomen zo belangrijk zijn voor ons. Al dat groen produceert bijna de helft van alle zuurstof op aarde. Daarom wordt het Amazonewoud ook wel "de longen van de aarde" genoemd. We hebben het woud nodig om te kunnen leven, om te kunnen ademen. Het maakt het me dus boos dat er zo veel mensen zijn die de bomen kappen.

Dat gebeurt om verschillende redenen. Mensen ontbossen zodat er plaats vrij komt om aan landbouw te doen. Meestal worden deze gronden gebruikt om veevoeder te kweken, zoals maïs en soja. Ook om goud of aardolie uit de bodem te halen, worden er bomen gekapt. Om olie uit de bodem te halen, wordt er kwik gebruikt. Dat is een giftige stof die in de rivieren terecht komt en het water vervuult. Dat is niet alleen erg ongezond voor de dieren, maar ook voor de bomen, planten én voor de mensen die er leven. Er worden ook bomen gekapt om het hout te gebruiken voor huizen of meubels. Wij zorgen ervoor dat we niet meer bomen omhakken dan er bijgroeien. Maar helaas is niet iedereen zo voorzichtig.

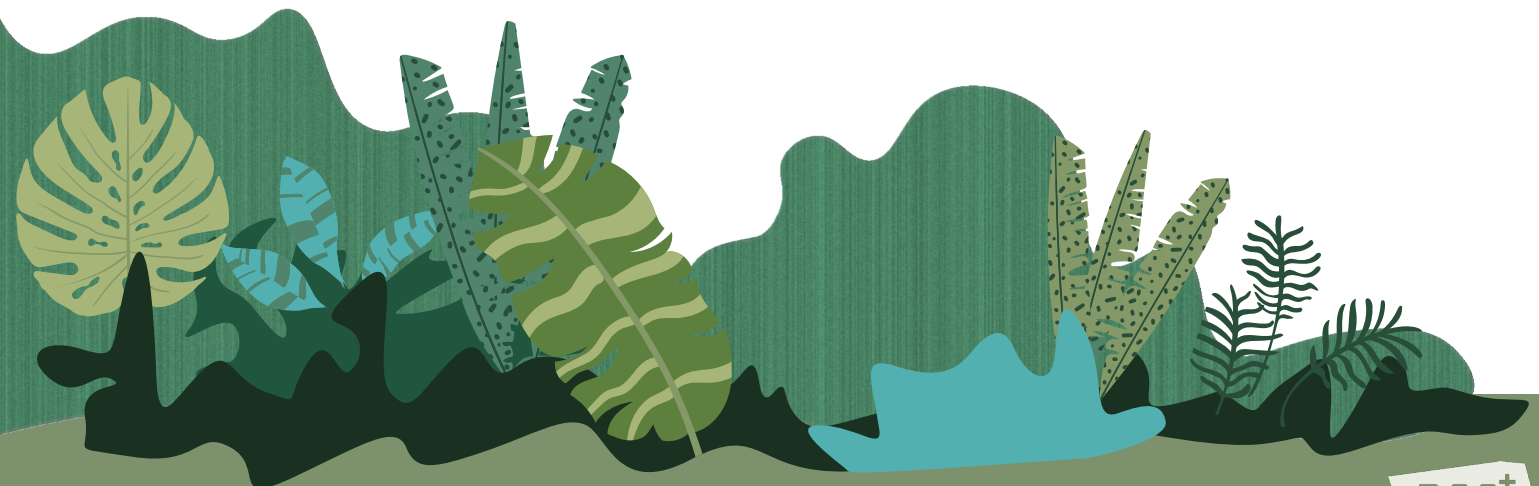
Hoe meer bomen er gekapt worden, hoe minder mensen en dieren er in het bos kunnen leven. Dat maakt ons verdrietig, want het bos is onze thuis. Gelukkig komen er mensen langs die ons helpen om goed voor het bos te zorgen. Zo is er Lien, van BOS+. Zij werkt samen met mijn tante en andere mannen en vrouwen uit het dorp om het bos goed te beschermen en te gebruiken. Ze leren de andere dorpsgenoten hoe ze een ecologische moestuin kunnen aanleggen en onderhouden. We legden er ook zo één aan op onze school. Maar ze vertellen ons ook hoe we de producten uit het bos kunnen gebruiken, zonder de bomen en planten daarbij te veel uit te putten.

Op 1 oktober vieren wij jaarlijks de dag van de boom. Op die dag wordt er extra aandacht gevraagd voor het belang van bossen. De inwoners van Bolivia worden ook massaal aangemoedigd om zelf bomen te planten.

INHOUD

Door het bos de bomen leren kennen	1
Startactiviteiten	3
Zeg eens aaa (10')	3
Knuffel een boom (10')	3
Lesopdrachten	4
Bomen onderzoeken (40')	4
Spreekwoorden en zegswijzen – het tweelingenspel (30')	5
Filosofen over het bos (30')	6
Doorbomen (30')	8
Wie is het? (10')	9
Afsluiters	10
Hoe belangrijk is bos voor jou? (10')	10
Maak een kunstwerk (10')	10
Vermelding eindtermen	11
Bomen onderzoeken	11
Spreekwoorden en zegswijzen – het tweelingenspel	11
Filosofen over het bos	11
Doorbomen	12
Wie is het?	12

STARTACTIVITEITEN

ZEG EENS AAA (10')

Materiaal: /

Hier halen wij ons eten en allerlei andere zaken uit het bos. Zoals ik jullie reeds vertelde, wordt het Amazonewoud ook wel de “longen van de aarde” genoemd. Bomen produceren zuurstof en zorgen ervoor dat we kunnen ademen. Tijd om jullie longinhoud eens te testen.

Breng een startlijn aan op de grond. Alle kinderen gaan achter de lijn staan. Op het startsignaal loopt iedereen zo ver en zo snel mogelijk, terwijl jullie “aaa” roepen. Heb je geen adem meer, blijf

dan stil staan. Wie van jullie loopt het verst?

KNUFFEL EEN BOOM (10')

Materiaal: /

Boomknuffelen: heerlijk vind ik dat. Telkens ik een boom knuffel, kom ik helemaal tot rust. Het biedt me ook troost als ik het eens wat moeilijker heb. Doen jullie dat ook wel eens?

Ga allemaal verspreid staan in het bos. Eén van jullie wordt tikker. Al de anderen lopen vrij rond en kunnen getikt worden. Wie een boom knuffelt, met de armen er rond, is veilig. Maak van dat moment gebruik om de boom goed te voelen en ruiken. Wie getikt is, wordt op zijn beurt tikker.

Extra: Maak je het graag wat moeilijker? Speel de variant waarbij je met armen en benen rond de boom moet hangen om veilig te zijn.

LESOPDRACHTEN

BOMEN ONDERZOEKEN (40')

Tip: Zijn de kinderen nog niet vertrouwd met eigenschappen van bomen? Je kan ze inoefenen met het spel “Wie is het” dat je verder in de lesfiche terugvindt.

Vakgebied: wereldoriëntatie, onderzoekend leren, wiskunde, mondelinge taalvaardigheid Nederlands.

Kerdoelen:

- De leerlingen onderzoeken de fysische eigenschappen van bomen en brengen met behulp van een zoekkaart in kaart.
- De leerlingen meten de dikte en hoogte van een boom met behulp van gepaste meetmaterialen.
- De leerlingen maken gebruik van media om gepaste informatie op te zoeken.
- De leerlingen vertellen, met een aangepast stemgeluid, aan hun medeleerlingen welke soort boom ze hebben onderzocht.

Werkvorm: groepjes van drie.

Materiaal: schrift, schrijfgereef, zoekkaarten bomen, boomhoogtemeter + uitleg, lintmeter, bomenboek.

Werkwijze:

Verdeel de klas in groepjes van drie. Elk groepje kiest een eigen boom uit. Let erop dat niet iedereen dezelfde soort kiezen.

Jullie krijgen de tijd om jullie boom beter te leren kennen. Vul samen het bomenboek in.

Tip: Niet zeker over welke plant of boom het gaat? Geen nood, voorkennis is niet vereist. Maak gebruik van apps zoals ObsIdentify, PlantSnap of Pl@ntnet als je twijfels hebt. Je kan ook steeds hulp zoeken in boeken of op het internet. Ga samen met de leerlingen op zoek naar antwoorden.

Na het beantwoorden van de vragen en het bestuderen van de boom, stelt elk groepje zijn boom voor aan de andere kinderen van de klas.

SPREEKWOORDEN EN ZEGSWIJZEN - HET TWEELINGENSPEL (30')

Vakgebied/doel: Nederlands

Kerdoelen:

- (C) De leerlingen geven de betekenis van spreekwoorden en zegswijzen uit onze Nederlandse taal.
- (SE) De leerlingen spelen samen een spel met een geest van fair play.

Materiaal: Touw (+- anderhalve meter, per twee), kaartjes met zegswijzen, kaartjes met betekenis, groen kaartje met oplossingen voor de leerkracht.

Werkvorm: groepjes van vier.

Werkwijze:

Verdeel de klas in groepjes van vier. Elk groepje wordt met een 'touwenkruis' verbonden. Dat gaat zo: leerling 1 en leerling 2 nemen elk een einde van hetzelfde touw en gaan zo ver mogelijk uit elkaar staan. Je neemt een tweede touw en je slaat dit rond het eerste touw in het midden van het eerste touw, zodat er een kruis ontstaat. Leerling 3 en leerling 4 nemen nu het uiteinde van dit tweede touw. De groep is nu 'verbonden' met een kruis.

Er bestaan heel wat spreekwoorden en zegswijzen die met het bos, bomen of hout te maken hebben. De bedoeling is dat jullie in je groepje in het bos op zoek gaan naar de juiste betekenis van de zegswijze. Hebben jullie die gevonden? Breng dan het antwoord naar de leerkracht. Is het juist? Dan krijgen jullie één punt. Is het fout? Dan verstoppen jullie het antwoord op dezelfde plaats waar jullie het gevonden hebben en gaan jullie op zoek naar het juiste antwoord. Let op: je mag steeds maar één antwoord meenemen tot bij de leerkracht en de kaartjes die je onderweg tegenkomt laat je nog gewoon liggen. Welk groepje behaalde de meeste punten?

Kom samen in een kring als alle zegswijzen en spreekwoorden gevonden zijn. Bespreek ze klassikaal.

Tip: Er zijn heel wat zegswijzen. Je kan ervoor kiezen om slechts enkele in het bos te verstoppen.

Tip: Je print de zegswijzen en de oplossing best in een andere kleur. Zo houd je ze zelf gemakkelijk uit elkaar.

Tip: Je kan ervoor kiezen om voor de start alle zegswijzen klassikaal te overlopen en nadien de leerlingen het spel te laten spelen.

FILOSOFEREN OVER HET BOS (30')

Vakgebied/doel: Mondelinge taalvaardigheid Nederlands

Kerdoelen:

- (SE) De leerlingen argumenteren kritisch op een gegeven stelling aan de hand van een gegeven afspraak.
- (SE) De leerlingen vertonen een actieve luisterhouding ten opzichte van andere leerlingen.
- (SE) De leerlingen geven met respect en op een gepaste manier feedback of mening ten opzichte van een uitspraak van een medeleerling.

Materiaal: Grote dobbelsteen.

Werkwijze:

Iedereen heeft andere ideeën over het bos en de bomen. Het is belangrijk om naar elkaars ideeën te luisteren en ervan te leren. Ik ben benieuwd hoe jullie denken over de volgende stellingen.

Ga in een kring zitten. In het midden ligt de grote dobbelsteen. De leerkracht leest een stelling voor. Om de beurt wordt er met de dobbelsteen gegooid. Wie de cijfers 1, 2 of 3 gooit, moet een tegenargument geven voor de stelling (je bent dus niet akkoord met de stelling). Wie 4, 5 of 6 gooit, geeft een argument waarom de stelling zou kloppen (je bent dus akkoord met de stelling). Per stelling komen er drie of vier kinderen aan bod. Als er kinderen zijn die er iets aan toe willen voegen, is er zeker nog ruimte om dit te bespreken.

Tip: Onder elke stelling vind je extra informatie om de stellingen te nuanceren of extra toe te lichten. Deze info kan je ook geven aan de leerlingen.

Tip: Bepaal vooraf hoe lang je bij een stelling wil stilstaan en hoeveel meningen aan bod kunnen komen. Je kiest zelf hoeveel stellingen je gaat bespreken.

Stellingen:

- In het bos moet je stil zijn.

Pro: *In het bos leven heel wat dieren. Als je veel lawaai maakt, dan kun je hen verstoren. Zo durft een vogel bijvoorbeeld niet meer naar zijn nest als daar teveel lawaai is gemaakt, of vinden bepaalde dieren geen partner als het niet stil is. Zeker in de maanden waarin dieren op zoek gaan naar een partner of wanneer ze jongen hebben (ongeveer de lente dus) is rust belangrijk.*

Contra: *In het bos spelen is voor kinderen én volwassenen belangrijk en gezond. Zo leren ze ook meer over de natuur én gaan ze de natuur liever zien en dus beter beschermen. Daarnaast is spelen natuurlijk ook gewoon leuk. En bij dat spelen hoort er nu eenmaal af en toe lawaai...*

- Het is goed om de dieren uit het bos eten te geven.

Pro: *In sommige perioden of onder sommige omstandigheden kan het zijn dat er niet genoeg voedsel is voor de dieren in de natuur. Denk maar aan de winter: dan is het voor veel vogels moeilijk om eten te vinden. Een vetbol of een voederplankje in de tuin kan dan geen kwaad.*

Ook als dieren tijdelijk gewond zijn (bvb door tegen het raam te vliegen), kan je ze er even bovenop helpen met wat eten.

Contra: *Worden dieren gevoed, dan verleren ze na verloop van tijd hoe ze zelf voedsel moeten verzamelen. Sommige dieren vergeten zelfs een wintervoorraad in te slaan. Ze worden zo te afhankelijk van de mens en kunnen niet meer voor zichzelf zorgen. Halftamme dieren zijn bovendien*

sneller slachtoffer van jacht of verkeersongevallen.

Tenslotte is het soms moeilijk te zien of een dier tam is, of ziek is. Op die manier wordt het gevaarlijk om gebeten te worden door een ziek dier. Zo'n bijtwonde kan ook voor de mens gevaarlijk zijn.

Het is goed om in elk bos een speelzone te voorzien

Pro: *In het bos spelen is voor kinderen én volwassenen belangrijk en gezond. Zo leren ze ook meer over de natuur én gaan ze de natuur liever zien en dus beter beschermen. Daarnaast is spelen natuurlijk ook gewoon leuk. Bij een speelzone kan ook een gelegenheid zijn om iets te drinken of te eten, zo heeft ook de toeristische sector voordeel bij de speelzone.*

Contra: *In het bos leven heel wat dieren. Als je veel lawaai maakt, dan kun je hen verstoren. Zo durft een vogel bijvoorbeeld niet meer naar zijn nest als daar teveel lawaai is gemaakt, of vinden bepaalde dieren geen partner als het niet stil is. Zeker in de maanden waarin dieren op zoek gaan naar een partner of wanneer ze jongen hebben (ongeveer de lente dus) is rust belangrijk.*

- **Alle dieren en planten zijn welkom, ook al horen ze eigenlijk niet in onze bossen thuis.**

Pro: *Exotische planten en bloemen zijn vaak mooi en mensen zetten deze graag in hun huizen en tuinen. Dat is natuurlijk beter dan geen planten. Voor sommige dieren kunnen deze planten zorgen voor beschutting of eten.*

Contra: *Er zijn een aantal 'gevaarlijke' soorten, we noemen deze 'invasieve exoten'. Dat zijn planten en dieren die in ons land geen concurrentie hebben en heel snel beginnen woekeren. Bekende voorbeelden zijn Japanse duizendknoop, reuzebalsemien, Canadese ganzen, Amerikaanse stierkikker, ... Ze verdrijven zo onze inheemse planten en dieren. Dat is niet goed, want zo wordt het natuurlijk evenwicht verstoort. Een evenwichtig systeem is gezonder en beter bestand tegen 'schokken' (zoals droogte, of net veel regen, ziektes, ...). Bovendien dragen inheemse bomen meer bij aan de biodiversiteit, omdat er een groot aantal dier- en plantensoorten aan gebonden zijn. Zo zijn er bijvoorbeeld ontelbaar veel soorten kriebeldieren die graag leven in onze inheemse bomen, maar niet kunnen overleven op exotische bomen zoals Amerikaanse vogelkers (ook wel 'bospest' genoemd).*

- **Een houten tafel is slecht voor het klimaat.**

Pro: *Hout komt van bomen, en die bomen moeten we natuurlijk kappen om dat hout te gebruiken voor onze tafel. Zolang de boom leeft en groeit, haalt hij CO2 uit de lucht. Dat is goed voor het klimaat. Als we de boom kappen, dan haalt hij natuurlijk geen CO2 meer uit de lucht.*

Contra: *Als je ervoor zorgt dat je voor elke boom die je kapt ook bomen terugplant, dan is hout eigenlijk een heel duurzame grondstof. De nieuwe bomen halen CO2 uit de lucht en de boom die je gebruikt voor de tafel (of je huis, of ...) zal de CO2 die hij gedurende zijn leven uit de lucht haalde niet terug afgeven. Die CO2 zit 'vast' in het hout. Alternatieven voor hout, zoals beton, hebben een veel grotere CO2 uitstoot en zijn dus heel wat slechter voor het klimaat.*

- **Soja kweken is slecht voor het klimaat.**

Pro: *Soja wordt vaak gekweekt in tropische gebieden waar er vroeger bos was. Men kapt dus delen van het regenwoud om die gronden te gebruiken voor de soja teelt. Omdat de gronden snel uitgeput geraken en er geen boomwortels meer zijn om de gezonde bodem vast te houden (en die dus wegspoelt als het veel regent), moet men na enkele jaren alweer een nieuw stuk bos kappen om op 'verse' grond te kunnen telen. Dat is natuurlijk slecht voor het klimaat.*

Contra: *Soja wordt in de eerste plaats gekweekt om als veevoer te dienen. Ongeveer 95% van de sojabonen eindigt als voeder voor runderen en varkens. Om 1 kg 'rund' te maken heb je bovendien ongeveer 25 kg veevoeder nodig. Het is voor het klimaat dus VEEL beter om vleesvervangers op basis van soja te eten dan om vlees te eten. De soja voor vleesvervangers wordt bovendien meestal op een duurzame manier gekweekt, zodat er niet telkens nieuwe bossen moeten gekapt worden.*

DOORBOMEN (30')

Vakgebied: Mondelinge taalvaardigheid Nederlands, muzische vorming: creatief met woord.

Kerdoelen:

- Muzische grondhouding: de leerlingen hebben durf en vertrouwen om creatief te werken rond taal.
- De leerlingen verzinnen in groep een verhaal met behulp van inspirerende storywijzers.
- De leerlingen vertellen met gepaste intonatie en stemvolume een verhaal dat ze improviseren.

Werkvorm: klassikaal of in groepjes.

Materiaal: /

Werkwijze:

Mijn papa is een goeie verhalenverteller. Elke avond voor ik ga slapen, vertelt hij een bosverhaal. Soms leest hij voor uit een boek, maar meestal verzint hij maar wat. Dat vind ik geweldig. Hij heeft zoveel fantasie! Hoe goed kunnen jullie een bosverhaal verzinnen?

Verzin met z'n allen één leuk verhaal over het bos. Om de beurt vult elke leerling aan met één zin.

Tip: Maak het extra moeilijk!

- Wie 'euh' zegt, verliest zijn beurt. Hij/zij mag wel bij de volgende ronde terug aan het woord komen.
- Volgende woorden moeten zeker aan bod komen: spelen, berk, beukenoot, hert, duizendpoot, koekoek, piano, tafel, vrolijk, woedend.
- Volgende woorden mogen niet aan bod komen: boom, eik, groen, geluiden, scherp, mooi.
- Maak er een theater-verhaal van: gebruik intonatie, gezichtsuitdrukkingen... om de boodschap te versterken.

Tip: Hulp nodig? Maak gebruik van de gekende storycubes.

WIE IS HET? (10')

Vakgebied: Wereldoriëntatie, kenmerken van een boom

Kerdoelen:

- De leerlingen bepalen de kenmerken van een boomsoorten uit hun eigen omgeving.

Werkvorm: klassikaal spel met twee teams

Materiaal: 2x 15 bomenfiches

Werkwijze:

Ik kijk erg op naar mijn abuela, mijn oma. Zij is een krak in het herkennen van bomen. Ze deelt met mij haar kennis en leert me ook bomen te herkennen als we samen door het bos wandelen. We bestuderen samen de bladeren, de noten, de stam... maar ik heb ook een tof spel om te oefenen. Spelen jullie mee?

Tip: Je speelt het spel best met enige voorkennis van kenmerken van bladeren. Misschien kwamen deze al aan bod bij "Bomen onderzoeken". Zijn de kenmerken nog niet gekend? Overloop ze even. Op de achterkant van elke bomenfiche vind je de kenmerken.

Verloop activiteit:

Verdeel de klas in twee groepen. Kies in elke groep één vragensteller. Elke groep krijgt een bundel bomenfiches zodat elke leerling een boom heeft, behalve de vragensteller.

De bomenfiches zijn voor beide groepen gelijk. Zitten jullie bijvoorbeeld met 20 leerlingen in de klas, dan maak je twee groepen van 10 en krijgt elke groep dezelfde 9 bomen.

Elke groep kiest (zonder dat de andere groep dit hoort) een boom. Vervolgens gaan de leerlingen in 2 rijen tegenover elkaar staan. Ze tonen de tekening van de boom aan de tegenstanders en houden de eigenschappen naar zichzelf gericht. Elk om beurt mogen de vragenstellers een vraag stellen aan elkaar.

Voorbeeld

Is de boom inheems? Indien de boom die de groep in gedachten had, inderdaad inheems is, antwoord de vragensteller met 'JA'. Alle bomen waarvoor de eigenschap van toepassing is blijven staan (alle inheemse dus in dit geval), de rest gaat zitten. Deze doen nu niet meer mee.

Vervolgens is het aan de andere groep om een vraag te stellen. Dit kan bv. zijn: is de bladrand gezaagd? Stel dat dit niet het geval is, dan antwoordt de vragensteller van de andere groep 'NEE' en gaan alle bomen met een gezaagde bladrand uit zijn team zitten.

Kijk goed naar de verschillen of gelijkenissen tussen de verschillende bomen die nog overblijven!

Zo gaan we steeds door tot één van de groepen denkt te weten welke boom de andere groep in gedachten had. Juist? Dan hebben we een winnaar!

Speel het spel nog eens opnieuw met andere vragenstellers.

AFSLUITERS

HOE BELANGRIJK IS HET BOS VOOR JOU? (10')

Materiaal: /

Werkwijze:

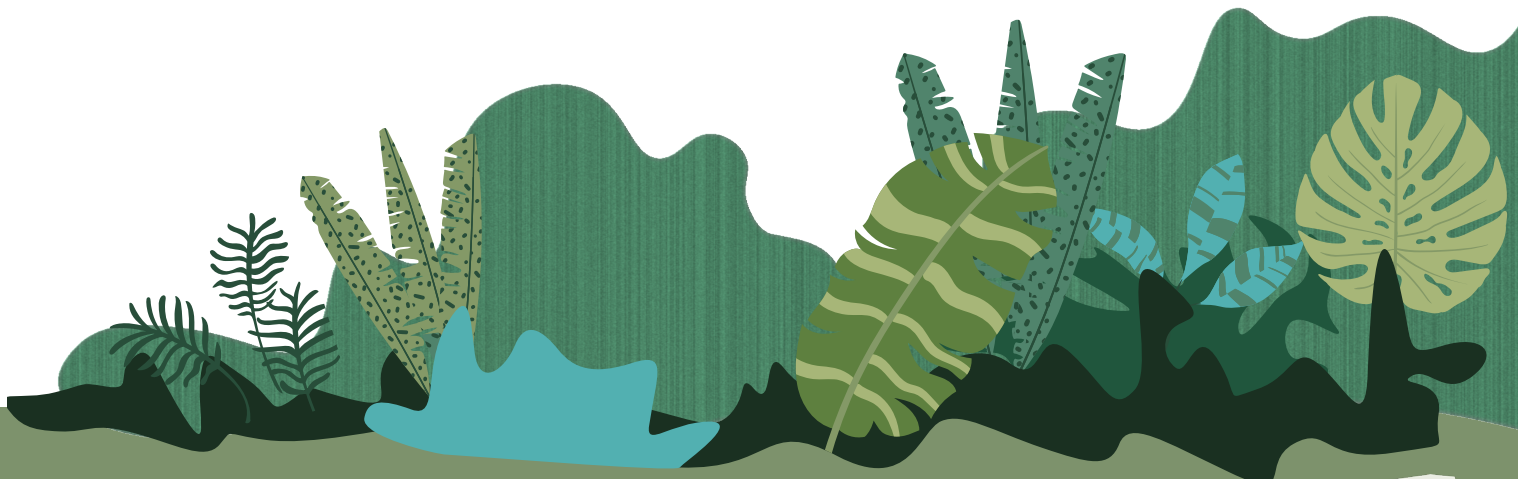
Ga in een kring zitten. Elke leerling vertelt aan de groep waarom hij/zij het bos zo belangrijk vindt. Als je meerdere redenen kan bedenken, kies je er de belangrijkste voor jou uit.

MAAK EEN KUNSTWERK (10')

Materiaal: /

Werkwijze:

Elke leerling verzamelt een voorwerp uit het bos dat hij/zij linkt aan de les van vandaag. Probeer alle voorwerpen in één land-art kunstwerk te verwerken, dat is een kunstwerk gemaakt uit enkel zaken die je in de natuur kan vinden.

EINDTERMEN

BOMEN ONDERZOEKEN

Wetenschap en Techniek

- 1.1 De leerlingen kunnen gericht waarnemen met alle zintuigen en kunnen waarnemingen op een systematische wijze noteren.

Wiskunde

- 2.2 De leerlingen kennen de symbolen, notatiewijzen en conventies bij de gebruikelijke maateenheden en kunnen meetresultaten op veelzijdige wijze noteren en op verschillende wijze groeperen.

SPREEKWOORDEN EN ZEGSWIJZEN- HET TWEELINGSPEL

Nederlands

- 6.5 Met het oog op doeltreffende communicatie kunnen de leerlingen in voor hen relevante en concrete taalgebruikssituaties en op hun niveau bij de eindtermen Nederlands reflecteren op een aantal aspecten van het taalsysteem met betrekking tot:
 - klanken, woorden, zinnen, teksten;
 - spellingvormen;
 - betekenissen.
- 6.7 De leerlingen kunnen bij alle eindtermen Nederlands de bijbehorende taalbeschouwelijke begrippen en termen uit de tweede kolom gebruiken, nl. (...) uitdrukking (...).

Lichamelijke opvoeding

- 3.3 De leerlingen nemen deel aan bewegingsactiviteiten in een geest van fair play.

FILOSOFEREN OVER HET BOS

Sociale vaardigheden

- 1.2 De leerlingen kunnen in omgang met anderen respect en waardering opbrengen.
- 1.6 De leerlingen kunnen kritisch zijn en een eigen mening formuleren.

Wetenschap en Techniek

- 1.6 De leerlingen kunnen illustreren dat de mens de aanwezigheid van organismen beïnvloedt.

DOORBOMEN

Muzische vorming

- 3.3 De leerlingen kunnen geconcentreerd luisteren naar een gesproken tekst (verteld of voorgelezen) en die mondeling, schriftelijk, beeldend of dramatisch weergeven.
- 3.6 De leerlingen kunnen een aan de speelsituatie aangepaste en aangename spreektechniek ontwikkelen (articulatie, adembeheersing, tempo, toonhoogte) en verschillende verbale en non-verbale spelvormen improviseren.

Nederlands

- 5.2 De leerlingen kunnen bij de eindtermen luisteren, lezen, spreken en schrijven de volgende strategieën inzetten: hun manier van luisteren, lezen, spreken en schrijven afstemmen op het luister-, lees-, spreek- en schrijfdoel, en voor spreken en schrijven ook op de luisteraar of lezer.

WIE IS HET?

Wetenschap en Techniek

- 1.3 De leerlingen kunnen in een beperkte verzameling van organismen en gangbare materialen gelijkenissen en verschillen ontdekken en op basis van minstens één criterium een eigen ordening aanbrengen en verantwoorden.
- 1.4 De leerlingen kennen in hun omgeving twee verschillende biotopen en kunnen er enkele veel voorkomende organismen in herkennen en benoemen.